

στεως καὶ ὑπομονῆς, αὐτόχρομα χριστιανικῆς. Εἶχον ἔκτασιν 900 χιλιομέτρων καὶ περιελάμβανον 6,000,000 νεκρῶν.

Αἱ ζωγραφικαὶ ἀπεικονίσεις τῶν Κατακομβῶν ἐνθυμίζουσι τὰς τοιχογραφίας τῆς Πομπηίας καὶ τὰς τῶν θερμῶν τοῦ Τίτου ἐν Ρώμῃ.

Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ζωγράφοι ἐμπνεόμενοι ἐκ τῆς θρησκείας περιωρίζοντο εἰς τὴν δι' ἀνθρώπων, πτηνῶν καὶ ἀλληγορικῶν σκηνῶν καὶ συμβόλων ἀπεικόνισιν χριστιανικῶν ἰδεῶν. Καθότι δὲν ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ ἐκδηλώσωσι διὰ τῆς τέχνης τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις των, δεσμεύμενοι ὑπὸ τῶν Ἑθνικῶν, ἤτοι τῶν μὴ πιστευόντων εἰς Χριστόν. Διὰ τοῦτο συνεμίσγυνον εἰδωλολατρικὰ σύμβολα μὲ χριστιανικὰς παραστάσεις. Οὕτω λ. χ. ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἀρχαῖος θεός, εἰκονίζεται εἰς πλείστας τοιχογραφίας ὡς ψυχοπομπός.

Κυρίως ὅμως τὴν περιέσμευσιν τῆς καλλιτεχνικῆς ἐλευθερίας ὑπέστησαν οἱ γλύπται, ὅσοι εἰργάζοντο ἐν τῷ φανερῷ, ὑπὸ τὰς ὀφθαλμοῖς τῶν Ἑθνικῶν.

Ἦρχισαν παρσιδάζοντες οὕτω χριστιανικὰς εἰκόνας. Μετὰ ἐρωτιδίων καὶ πτηνῶν εὐρίσκομεν παραστάσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Εἰς ἓνα θαυμάσιον χριστιανικὸν σαρκοφάγον τῆς Ρώμης εὐρίσκεται μεταξὺ ἄλλων ὁ Ἑρως καὶ ἡ Ψυχὴ, ὁ Προμηθεὺς ἀπελευθερούμενος ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, ὁ Θάνατος πλησιάζων δαυλὸν παρὰ τὸ νεκρὸν σῶμα νεανίου, ἐνῶ ὁ Ἑρμῆς ὁδηγεῖ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀδην. Καὶ παρὰ τὰς μυθολογικὰς ταύτας ὑποθέσεις βλέπει τις τὸν Ἀδᾶμ καὶ τὴν Εὕαν, τὸν Ἥλιον ἀνερχόμενον εἰς τοὺς οὐρανούς, τὸν Ἰωάνν ἐν τῇ ἀκτῇ, τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου, τὸν Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων, τὴν προσκύνησιν τῶν Μάργων, τὸν καλὸν ποιμένα (ἀνδριάς ἐκ μαρμαρέου εὐρίσκόμενος εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Λουτερανοῦ), τὴν Δεομένην κ.λ.π.

Ἐνεκχυμεῖτο ἤδη ἡ βυζαντινὴ τέχνη, ἥτις εἶναι δικαιότερον νὰ ὀνομασθῇ, κατὰ τὸν Bayet, «Ἑλληνικὴ τέχνη τοῦ Μεσαίωνος» ἢ νεοελληνικὴ τέχνη.

Ἡ Β. τέχνη ἀνεφάνη κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, πρὸς ἐρχεται δὲ ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσεται καὶ ἔχει τὴν ἀφετηρίαν ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς τέχνης, τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Περσικὴν, ὅσα ἀνεπτύχθη ἐπὶ τῆς ἰσχυρᾶς τῶν Σασσανιδῶν δυναστείας, ἀντιζήλου τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς. Διότι εἰς τὴν τέχνην, ὅπως καὶ εἰς τὴν φύσιν, αἱ ἐπαναστάσεις εἶναι σπάνιαι καὶ πᾶς νεωτερισμὸς συνδέεται μὲ ἐν σημείον ὅπως ὁἷποτε τοῦ παρελθόντος.

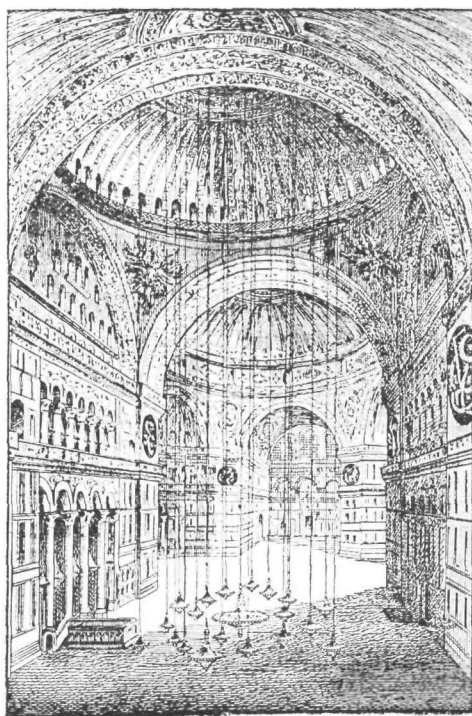
Ὅ,τι χαρακτηρίζει κυρίως τὴν βυζαντινὴν τέχνην εἶναι ὁ συνδυασμὸς τῆς στήλης μετὰ τῆς ἀψίδος, ὡς στοιχείων κατ' ἐξοχὴν ἀναγκαίων διὰ τὴν οἰκοδομὴν. Οἱ Ρωμαῖοι ἐκτιμῶντες τὴν χρησιμότητα τῆς ἀψίδος καὶ τὸ κάλλος τῆς

στήλης, δὲν μετεχειρίσθησαν τὴν στήλην, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, εἰμὴ ὡς κόσμημα τῆς ἀψίδος. Ἀλλ' ὅτε νέα τις τέχνη ἑλληνικὴ ἀνεπτύχθη ὑπὸ νέαν μορφήν, τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ εἶδους τούτου τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπινοίας τῆς ὅλως ἀλόγου, ἥτις μετέτρεπε στοιχεῖον δυνάμεως καὶ στηρίγματος, οἷον ἡ στήλη, εἰς ἀπλοῦν κόσμημα τῆς ἀψίδος.

Ἐπενόησαν νὰ πλησιάσωσι τὰ δύο ἄκρα τῆς ἀψίδος ἐπὶ τῶν ἄκρων δύο στηλῶν γειτονουσῶν, δίδοντες οὕτω εἰς τὴν ἀψίδα τὴν χαρακτῆρα τῆς κλασικῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

Τοῦτο ἤρκει διὰ νὰ ἀναφανῇ νέα ὅλως τέχνη.

Δὲν περιορίσθη ὅμως μέχρις ἐδῶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον τὸν θόλον τὸν ἐπὶ κυ-

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας.

λινδρικοῦ στεγάσματος ἐρείδόμενον. Τὸ Πάνθεον τοῦ Ἀγρίππα εἶναι διὰ τὸ μεγαλεῖον, τὴν κομψότητα, καὶ τὴν θαυμασίαν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν δεξιότητα ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ σχεδίου, πρότυπον ἀνυπέρβλητον τοῦ εἶδους τούτου.

Οἱ Βυζαντινοί, ἐμπνεόμενοι ἤδη ἐκ παραδόσεων, αἰτίνες ἀνάγονται ἴσως εἰς τὴν ἀρχαίαν τέχνην τῶν Συρίων, καὶ οἷτινες παραδόσεις οὐδέποτε ἐγκατελείφθησαν ἐν Ἀνατολῇ, καὶ δίδοντες νῦν εἰς αὐτὰς ἀπροσδοκῆτως σημασίαν καὶ νέαν ὅλως φυσιογνωμίαν, ἔθεσαν τὸν θόλον ἐπὶ ὀρθοστατῶν ἐν τῇ ὀριστικῇ αὐτοῦ μορφῇ, ὅπερ τοῖς ἐπέτρεψε νὰ καλύψωσι μὲ βάσιν ἡμισφαιρικὴν, ἐπιφάνειαν πολύγωνον καὶ κυρίως, ὅπερ δυσχερέστατον, ἐπιφάνειαν τετραγώνον. Δηλαδή ἐπὶ τῶν τοίχων τετραγώνου οἰκοδομῆς ἐστήριζον